

دانش پژوهی آموزشی فرصتی برای رشد و بالندگی اساتید است یا تهدیدی به شمار می رود؟

فرشته عراقیان مجرد، اکرم ثناگو، لیلا جویباری*

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ۱۳۹۴؛ ۱۵(۷۸): ۶۲۸ تا ۶۲۹

سردبیر محترم مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

اعضای هیأت علمی به عنوان سرمایه های ارزشمند جامعه، نقش بسیار حساس و ارزشمندی در تربیت نیروی انسانی متخصص ایفا می نمایند (۱). قلمرو نقش های اعضای هیأت علمی، گسترده و برخاسته از کارکردهای آموزش عالی است (۲). موضوع دانش پژوهی آموزشی و استفاده از آن در ارتقای اعضای هیأت علمی همواره دستخوش تلاطم هایی بوده است، از این رو نویسندگان حاضر بر آن شدند تا به گوشه ای از چالش های موجود اشاره نمایند.

دانش پژوهی هر نوع فعالیت برجسته علمی در حیطه های کشف، آموزش، کاربرد نتایج پژوهش های اصیل، یکپارچه سازی اطلاعات به دست آمده از اجزاء مختلف یک رشته یا رشته های مختلف، تحقیق و نوآوری در هر یک از موارد فوق، انجام فعالیتی برجسته در جهت حل مسأله، گسترش مرزهای دانش و ورود به عرصه های جدید است (۳). فعالیتهای دانش پژوهی آموزشی شامل کلیه فعالیت هایی است که در حوزه آموزش و در سطوح مختلف صورت می گیرد و شامل تدریس، برنامه ریزی آموزشی، راهنمایی و مشاوره، مدیریت و رهبری آموزشی و ارزیابی فراگیران (به شرح آنچه در آیین نامه ارتقا آمده است) می شود (۴).

وجه مهم دانش پژوهی آموزشی آن است که با انتشار و گسترش فرایند و نتایج فعالیتهای صورت گرفته، از یک سو امکان نقد و ارزیابی آن توسط سایرین فراهم گردد و این امکان فراهم شود که جامعه آموزشی بتواند اقدامات بعدی خود را بر مبنای این نتایج به پیش برد. اگرچه اعضای هیأت علمی ابتدا به عنوان معلم استخدام می شوند اما در نقش پژوهشگر ارزیابی می گردند و کارکردهای تدریس و یادگیری در سایه پژوهش محوری حاکم بر دانشگاه کم رنگ می شود. حاکمیت پژوهشی و کم رنگ شدن سایر نقش های اعضای هیأت علمی در اغلب دانشگاه های دنیا وجود دارد (۵). این مسأله سبب شده است تا سیاست گذاران آموزشی در پی آن باشند به نحوی فعالیت اساتید را جهت دهی کرده و این فعالیت ها را در راستای اهداف نظام علم و فناوری کشور قرار دهند. آیین نامه های ارتقای مرتبه اعضای هیأت علمی یکی از مهم ترین ابزارهای تحقق چنین هدفی است. این آیین نامه از سال ۱۳۸۷ در کشور اجرا شده است، اما علی رغم چالش هایی که بر آن

* نویسنده مسؤول: دکتر لیلا جویباری (دانشیار)، مرکز مطالعات و توسعه آموزش، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. joubary@goums.ac.ir
فرشته عراقیان مجرد، دانشجوی دکترای پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. (fereshteharaghian@yahoo.com)
دکتر اکرم ثناگو (دانشیار)، دفتر پژوهش در آموزش، مرکز مطالعات و توسعه آموزش، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. (sanagoo@goums.ac.ir)
تاریخ دریافت: ۹۴/۶/۱۰، تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۱/۱۳

وارد است هنوز هم همه اساتید از معیار و نحوه نمره‌دهی آن اطلاع دقیقی ندارند. نویسندگان حاضر با توجه به تجربه یک دهه کار در مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، در سال‌هایی که آیین‌نامه دانش‌پژوهی آموزشی اجرا می‌شده است همواره با اظهار مواردی از قبیل "وقت نداریم، دانش‌پژوهی آموزشی به حجم کارهای ما اضافه کرده است" از طرف اعضای هیأت‌علمی به ویژه اساتید بالینی و همچنین شرطی شدن و حذف شرطی بودن دانش‌پژوهی آموزشی در آیین‌نامه ارتقا مواجه بوده است. شواهد غیررسمی دال بر آن است ممکن است اعضای هیأت‌علمی به دانش‌پژوهی آموزشی به مانند تکلیفی تحمیلی بر مجموع وظایف یک استاد بنگرند و به جای ایجاد نقش توسعه و بالندگی آن را تهدیدی بدانند. بررسی‌ها نشان می‌دهد دانشگاه‌ها از رویکردهای مختلفی برای مقابله با این چالش استفاده کرده اند؛ برگزاری دوره‌های توجیهی برای اساتید به خصوص اساتید تازه کار و برگزاری دوره‌های آموزشی برای به روز نمودن اساتید جهت تهیه مواد آموزشی و کمک آموزشی نوین و ساده‌سازی فرایند ثبت اجرای دانش‌پژوهی از جمله این اقدامات است که به نظر می‌رسد از اثرگذاری چندان مطلوبی برخوردار نبوده‌اند. در برخی از دانشگاه‌ها از مدل‌های خاصی برای دانش‌پژوهی آموزشی مانند مدل EQ2 شامل چهار جز اصلی "تدریس، مشاوره و منتورینگ، توسعه کوریکولوم و ارزشیابی فراگیر" (۶) استفاده شده است و در ارتقای عضو هیأت‌علمی نیز به کار گرفته می‌شود. شواهدی نیز حکایت از آن دارد که داشتن انگیزه شخصی و داشتن زمینه و تجربه در آموزش به تنهایی کافی نیست و حمایت مؤسسه برای انجام دانش‌پژوهی آموزشی بسیار ضروری می‌رسد (۷). در مجموع می‌توان گفت علی‌رغم این که چندین سال است موضوع دانش پژوهشی آموزشی در دانشگاه‌ها مطرح شده است اما به نظر می‌رسد همچنان این موضوع در میان اعضای هیأت علمی غریب است و برای بهینه سازی آن باید از خرد جمعی و تجربیات موفق داخل و خارج کشور استفاده نمود.

منابع

1. Asadi A, Taheri M, Khoshrang H. [Educational Needs Assessment of Faculty Members: Priorities and Strategies]. Research in Medical Education. 2011; 3(2): 36-42. [Persian]
2. Ordinetz SA. Perceptions and Attitudes of Occupational Therapy Faculty toward the Scholarship of Teaching [dissertation]. Minneapolis, Minnesota, Capella University; 2009.
3. Jalili M, Mirzazadeh A, Jaffarian A. [The Concept of Scholarship: Educational Scholarship and Its Application in Iran]. Iranian Journal of Medical Education. 2009; 9(2): 167-179. [Persian]
4. Ministry of health and medical education. [Academic promotion bylaw of faculty of universities and institutes of higher education in Iran]. Tehran: Ministry of Health and Medical Education; 2008. [citd 2016 Feb 2]. available from: <http://www.um.ac.ir/Education-laws-17.htm> [Persian]
5. Karimian Z, Abolghasemi M, Sabbaghian Z, Pardakhtchi M. [Development of the Concept of Scholarship with Emphasis on the Scholarship of Teaching and Learning; a Qualitative Study in Iranian Universities]. Magazine of Elearning Distribution In Academy (MEDIA). 2013; 4(4): 69-84. [Persian]
6. Kojuri J, Takmil F, Amini M, Nabeiei P. The use of Q(2) engage model (EQ2) for educational scholarship in Shiraz University of Medical Sciences (SUMS). Med Teach. 2015; 37(9): 885- 6.
7. Zibrowski EM, Weston WW, Goldszmidt MA. I don't have time': issues of fragmentation, prioritisation and motivation for education scholarship among medical faculty. Med Educ. 2008; 42(9): 872-878.